

PARTENERIATUL ESTIC POST VILNUS 2013

EASTERN PARTNERSHIP POST VILNUS 2013

Svetlana CEBOTARI¹⁰⁸

Doctor habilitat, conferențiar universitar
Departamentul Relații Internaționale
Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova,

Carolina BUDURINA-GOREACII¹⁰⁹

Doctor, lector universitar
Doctor habilitat, conferențiar universitar
Departamentul Relații Internaționale
Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova,

Abstract: *Launched in 2009 as a joint policy initiative, the Eastern Partnership (EAP) aims to deepen and strengthen relations between the European Union (EU), its Member States and its six eastern neighbors: Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republic of Moldova and Ukraine. In this context, all partners are committed to demonstrating and bringing tangible benefits to the daily lives of citizens throughout the region.*

The main obstacle to this political dream is that half of the six countries (only three states have signed an Association Agreement: Moldova, Georgia and Ukraine) have parts of the territory occupied by Russia, while the other three are under massive Russian influence. After ten years of its creation, the Eastern Partnership needs a revision to adapt to the changing world and the new geopolitical realities in the region.

This article will analyze the developments that have taken place in the relations of the Eastern Partnership member States with the EU since the post-Vilnius period. In this context, in the light of relations of the Eastern Partnership member states with the EU, there will be also examined the relations with Russian Federation.

Cuvinte cheie: Parteneriatul Estic, Uniunea Europeană, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova, Ucraina

La un interval de șapte ani de la semnarea Acordului de Asociere de către Republica Moldova în cadrul celui de-al III-lea Summit al Parteneriatului Estic care a avut loc la data de 28 și 29 noiembrie 2013 la Vilnius, dialogul politic dintre Republica Moldova și UE a trecut la o etapă superioară. Lansat în 2009 ca o inițiativă comună de politici, Parteneriatul Estic (PaE) are ca scop aprofundarea și consolidarea relațiilor dintre Uniunea Europeană (UE), Statele sale Membre și cei șase vecini ai săi din est: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina [1].

Ideea lansării programului a venit din partea Poloniei și Suediei care, bazându-se pe propria experiență de reformare internă a economiei și politicii naționale, au definit prevederile parteneriatul, punctând scopurile și obiectivele acestui program, prezentate ulterior în fața Consiliului Afacerilor Externe a Uniunii Europene de către dl Radoslaw SIKORSKI, Ministru al Afacerilor Externe a Poloniei și dl Carl BILDIT, Ministru al Afacerilor Externe al Suediei la 26 mai 2008 în Bruxelles, Belgia. Inițiativa prezentată s-a

¹⁰⁸ svetlana.cebotari@mail.ru

¹⁰⁹ carolina.budurina@gmail.com

bucurat de o dezvoltare dinamică, fiind intens discutată și analizată ulterior de către comisiile de resort. În luna iunie a aceluiași an, Consiliul European a acceptat unanim propunerea Polono-Suedeză, delegând Comisia Europeană să conceptualizeze detaliile noului program. În decembrie 2008, Comisia Europeană a prezentat conceptul final al EaP, votat ulterior unanim de către Consiliul European în luna martie 2009. La summitul de la Praga, Cehia din 7 mai 2009 este lansat oficial programul Uniunii Europene destinat statelor post-sovietice, numit Parteneriatul Estic. Prin urmare, Parteneriatul Estic reprezintă o formă calificativ superioară a Politicii Europene de Vecinătate. Statele incluse în Parteneriatul Estic pot fi caracterizate prin anumite puncte comune, și anume:

- Ele sunt incluse în programul politicii de vecinătate atât a Federației Ruse cât și a Uniunii Europene, prezintă interes inclusiv din aspecte de securitate;

- Cinci din cele șase state (cu excepția Belarusului) au conflicte teritoriale, Armenia și Azerbaidjan se confruntă pentru regiunea Nagorno – Karabakh, Georgia – Abkhazia și Osetia de Sud, Republica Moldova – conflictul din regiunea Transnistreană iar Ucraina, începând cu anul 2014, Crimeea și Donbass;

- Toate statele sunt în proces de reformare, de promovare a democrației și statului de drept, luptă cu corupția și eliminarea sistemului oligarhic de la conducere;

- Politica externă și internă a statelor – partenerie, incluse în Parteneriatul Estic este puternic influențată de către poziția Federației Ruse, inclusiv și datorită faptului că toate au făcut parte din Uniunea Sovietică .

În același timp, obiectivele Parteneriatului Estic sunt definite după cum urmează:

- Intensificarea relațiilor politice și economice cu țările partenerie;
- Promovarea securității, stabilității și a bunei guvernări în regiune;
- Facilitarea parteneriatului între organizațiile societății civile cu guvernele partenerie;
- Încurajarea contactelor între oameni prin liberalizarea regimului de vize pe termen lung, pe bază individuală în condițiile stabilite;
- Consolidarea securității energetice;
- Promovarea reformelor în sectoarele vulnerabile în statele partenerie.

În realizarea acestor obiective, au fost definite câteva valori comune, și anume:

- Promovarea democrației și a statului de drept;
- Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;
- Promovarea și susținerea dezvoltării economiei de piață [2].

Făcând o analiză a relațiilor statelor membre a Parteneriatului Estic cu UE, este de menționat faptul că autoritățile de la Tbilisi au fost preocupate de îndeplinirea reformelor pentru obținerea regimului liberalizat de vize pentru călătorii de scurtă durată (până la 90 de zile) în statele Uniunii Europene pentru cetățenii Georgieni, lucru care s-a întâmplat la începutul anului 2016. La 1 iunie 2006, Georgia a abolit în mod unilateral regimul de vize pentru cetățenii Europeni. Conform datelor statistice prezentate de Comisia Europeană, Georgia rămâne a fi statul cu cel mai mare procentaj a refuzurilor de eliberare a vizelor de intrare pe teritoriul UE, în 2013, circa 12 % din totalul de cereri au primit refuz.

În acest context, este de menționat că Uniunea Europeană a semnat Parteneriatul de Mobilitate cu Armenia în 2011, iar Acordul privind Facilitarea Regimului de Vize în decembrie 2012 și Acordul privind Readmiterea Regimului de Vize în aprilie 2013. Ambele Acorduri au intrat în vigoare în ianuarie 2014. În același timp, începând cu 10 ianuarie 2013, cetățenii Uniunii Europene sunt scutiți de necesitatea vizelor pentru călătorii de scurtă durată (până la 90 de zile) sau tranzitarea teritoriului Armeniei.

Azerbaidjanul a semnat Acordurile privind Facilitarea și Readmiterea Regimului de Vize cu Uniunea Europeană în 2013 și au intrat în vigoare în septembrie 2014. În același timp, Parteneriatul de Mobilitate dintre UE și Azerbaidjan a fost semnat în decembrie 2013. La moment, atât cetățenii Uniunii Europene cât și cei azeri au nevoie de vize pentru călătorii pe teritoriul părților partenerie . În urma cooperării dintre Republica Belarus și Uniunea Europeană n-au fost adoptate careva acte normative importante privind facilitarea regimului de vize dintre părțile partenerie.

În procesul de implementare a prerogativelor Parteneriatului Estic, autoritățile Uniunii Europene conștientizează faptul că Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina sunt la diferite faze de implementare a reformelor. Mai mult ca atât, fiecare dintre aceste state are diferite planuri și deziderate cu privire la relațiile cu statele membre UE: unele din ele își doresc doar sporirea relațiilor bilaterale, altele însă, au ca scop obținerea ulterioară a statutului de stat membru al Uniunii Europene. În acest context, PaE este structurat pe diferite nivele de dezvoltare a relațiilor bilaterale dintre UE și statele partenere, iar pentru a trece la un nou nivel, trebuie să îndeplinești în proporție de 100 % reformele prevăzute în nivelul la care te afli.

Progresul făcut de fiecare dintre state este influențat nemijlocit de dorința politică, dar și de influențele din exterior. Încă de la lansarea Parteneriatului Estic se cunoștea dorința Georgiei și a Ucrainei de a-și aprofunda relațiile cu Uniunea Europeană. Republica Moldova oarecum balansa între est și vest, însă odată cu schimbarea guvernării, a fost conturată și dorința societății de a-și dezvolta parteneriatul strategic cu statele membre UE. Azerbaidjan și Belarus au fost cele mai rezervate în relațiile sale cu vestul, orientându-se mai mult spre bunele relații cu Federația Rusă. Cea mai mare și radicală oscilare a politicii externe a avut-o Armenia, care inițial s-a antrenat în procesul de realizare a reformelor și ajustare a normelor interne la cele europene însă, în urma presiunilor din exterior, a cedat, reorientându-și vectorii politicii externe către Federația Rusă [3].

Un pas important în fortificarea relațiilor Republica Moldova și UE a fost semnarea la data de 27 iunie 2014, la Bruxelles a Acordului de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, Georgia și Ucraina. Din partea Republicii Moldova, acordul a fost semnat de către dl Iurie Leancă, care deținea funcția de prim-ministru, din partea Georgiei a semnat primministrul Irakli Garibașvili, iar semnătura din partea Ucrainei a fost pusă de către nou alesul președinte, dl Petro Poroșenco. În același timp, Uniunea Europeană a fost reprezentată de către dl Herman van Rompuy, președintele Consiliului European, dl Jose Manuel Barroso, președintele Comisiei Europene și dna Catherine Ashton, Înaltul Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate al Uniunii Europene. Celelate trei state, membre ale parteneriatului estic, Armenia, Azerbaidjan și Belarus n-au întreprins careva măsuri specifice pentru a semna acest acord. Armenia a încercat o vreme să mențină ambele opțiuni deschise, sperând să poată semna un acord și cu UE, în paralel cu intrarea sa în Uniunea Vamală a Rusiei, însă era limpede că lucrul nu e posibil și că Armenia nu poate beneficia de un acord cu UE atât de larg și extins cuprinzător cum e cel de care beneficiază Moldova. O țară nu poate participa simultan la două uniuni vamale diferite, cum o face Armenia, lucru la care se mai adaugă și probleme politice. Nici Parteneriatul Estic și nici Acordurile de Asociere cu UE, cum sunt cele semnate de Moldova, Georgia și Ucraina nu garantează o integrare politică [4].

Acordul de Asociere Republica Moldova-UE este un document ce vine să înlocuiască precedentul Acord de Parteneriat și Cooperare. Acordul de Asociere este cel mai important element al cadrului juridic al dialogului Republica Moldova – UE instituit prin Parteneriatul Estic. Progresele Republicii Moldova au fost apreciate periodic prin intermediul discursurilor oficialilor europeni precum și prin adoptarea diverselor rezoluții [5].

Ratificarea la 2 iulie 2014 de către Parlamentul Republicii Moldova a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană reprezintă un pas important spre legiferarea deplină a asocierii politice și integrării economice a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. La etapa actuală, Uniunea Europeană rămâne a fi pentru Republica Moldova cel mai convingător model de dezvoltare a țărilor europene care a existat cândva. Un succes remarcabil pe calea integrării europene a Republicii Moldova l-a constituit semnarea la 27 iunie 2014 la Bruxelles a Acordului de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. La eveniment au fost prezenți șefi de state și de guverne din cele 28 de țări membre ale UE, care la fel și-au pus semnătura pe Acord

Acordul de Asociere poate fi definit ca un act de înțelegere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și UE cu statele sale membre, în conformitate cu competențele lor care decurg

din Tratatul privind Uniunea Europeană și din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și, după caz, de asemenea, Euratom, în conformitate cu competențele sale prevăzute de Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, pe de altă parte, ce creează un cadru juridic modern prin preluarea de componente esențiale ale acquis-ului comunitar și bazându-se pe două elemente esențiale: asocierea politică și integrarea graduală pe piața unică europeană. Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republicii Moldova la UE, ci mai curînd recunoaște aspirațiile europene ale Republicii Moldova și prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice și sociale care vor permite o integrare graduală a țării în UE. Urmare a realizării plenare a tuturor obiectivelor stabilite, Republica Moldova va consolida instituțiile democratice și va contribui la ridicarea nivelului de viață apropiindu-l de cel al statelor UE, și prin urmare va exista un grad mai mare de interdependență dintre Republica Moldova și UE ce va oferi mai multe pîrghii de promovare a statutului de stat candidat pentru aderare la UE. Din punct de vedere structural, Acordul de Asociere cuprinde: un Preambul, șapte Titluri, Anexe și Protocoale. Preambulul Acordului recunoaște aspirațiile europene ale Republicii Moldova, precum și faptul că Republica Moldova, ca țară europeană, are o istorie și valori comune cu statele membre ale UE și se angajează să pună în aplicare și să promoveze aceste valori care inspiră Republicii Moldova la alegerea sa europeană. Obiectivele asocierii se axează pe promovarea unei apropieri etapizate între Republica Moldova și UE, pe baza valorilor comune, inclusiv prin creșterea participării Republicii Moldova la politicile, programele și agențiile Uniunii Europene,

Consolidarea cadrului pentru un dialog politic consolidat, promovarea, menținerea și consolidarea păcii și a stabilității atât la nivel regional, cât și pe plan internațional, stabilirea condițiilor pentru consolidarea relațiilor economice și comerciale care să conducă la integrarea economică treptată a Republicii Moldova pe piața internă a UE în domeniile convenite, intensificarea cooperării în domeniul justiției, libertății și securității în vederea consolidării statului de drept, a respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și crearea condițiilor pentru o cooperare tot mai strînsă în alte domenii de interes comun. Titlul I definește principiile generale ale cooperării între Părți, printre care: respectarea principiilor democratice, drepturilor omului, libertăților fundamentale și statului de drept; respectarea principiului suveranității și integrității teritoriale a statelor, inviolabilitatea frontierelor și independența; promovarea principiilor economiei de piață, buna guvernare, lupta cu corupția și crima organizată; promovarea dezvoltării durabile. Titlul II se referă la dialogul politic, reforme și cooperare în domeniul politicii externe și de securitate; Titlul III se referă la aspecte ce țin de spațiul de libertate, securitate și justiție, și presupune consolidarea cooperării polițienești în domenii ca migrația și azilul, gestionarea frontierelor, protecția datelor cu caracter personal, circulația persoanelor, combaterea criminalității organizate ș.a. Titlul IV reglementează cooperarea economică și alte tipuri de cooperare sectorială, precum, reforma administrației publice; dreptul societăților comerciale, contabilitate și audit; ocuparea forței de muncă, politica socială, egalitatea de șanse; protecția consumatorilor; politica bugetară și de audit extern; agricultura; dezvoltarea rurală; transportul; mediul înconjurător; sănătatea publică, protecția civilă; cooperarea în domeniul energetic ș.a. Titlul V stabilește aspecte privind cooperarea comercială, inclusiv accesul pe piață al bunurilor, eliminarea taxelor vamale, regimul vamal, comerțul cu servicii, circulația capitalurilor etc. Titlul VI se referă la asistența financiară; Titlul VII conține prevederi referitoare la aspecte instituționale.

În esență, AA însumează o serie de angajamente pe care Republica Moldova și Uniunea Europeană și le-au asumat cu scopul de a aprofunda și întări legăturile existente. Astfel, pentru a asigura îndeplinirea acestor angajamente, prin Acord părțile au consemnat să stabilească un mecanism instituțional de monitorizare a implementării, dar și luare a deciziilor asupra aspectelor ce cad sub incidența prevederilor Acordului [6, p.10-11].

Astfel, principalele obiective instituie în AA între Uniunea Europeană pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte sunt:

(a) să promoveze asocierea politică și integrarea economică între părți, pe baza unor valori comune și a unor legături strânse, inclusiv prin creșterea participării Republicii Moldova la politicile, programele și agențiile UE;

(b) să consolideze cadrul pentru un dialog politic consolidat în toate domeniile de interes reciproc, care să permită dezvoltarea unor relații politice strânse între părți;

(c) să contribuie la consolidarea democrației și la stabilitatea politică, economică și instituțională în Republica Moldova;

(d) să promoveze, să mențină și să consolideze pacea și stabilitatea în regiune și în lume, inclusiv prin unirea eforturilor în vederea eliminării surselor de tensiune, prin îmbunătățirea securității frontierelor, prin promovarea cooperării transfrontaliere și a bunelor relații de vecinătate;

(e) să sprijine și să intensifice cooperarea în spațiul de libertate, securitate și justiție, cu scopul de a consolida statul de drept și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și în ceea ce privește mobilitatea și contactele interpersonale;

(f) să susțină eforturile Republicii Moldova care vizează dezvoltarea potențialului său economic prin intermediul unei cooperări internaționale, precum și prin intermediul apropierii legislației sale de cea a UE;

(g) să creeze condiții prielnice pentru îmbunătățirea relațiilor economice și comerciale, obiectivul final fiind integrarea treptată a Republicii Moldova în cadrul pieței interne a UE, astfel cum se prevede în prezentul acord, inclusiv prin instituirea unei zone de liber schimb complex și cuprinzător, ceea ce va permite realizarea unei apropieri legislative și a liberalizării accesului la piață cu implicații majore, în conformitate cu drepturile și obligațiile care decurg din statutul de membre ale OMC al părților și cu aplicarea transparentă a acestor drepturi și obligații, precum și

(h) să creeze condiții prielnice pentru o cooperare tot mai strânsă în alte domenii de interes reciproc [7].

Un alt pas care fortifică relațiile dintre Republica Moldova și UE în perioada post Vilnius este liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii RM începând cu 28 aprilie 2014. Astfel, prin modificarea Regulamentului UE nr. 539/2001 privind abolirea obligației de viză pentru călătoriile de scurtă durată pentru cetățenii RM posesori ai pașaportului biometric în spațiul Schengen cetățenii țării au posibilitatea de a circula liber pe teritoriul UE. Acest lucru a fost posibil prin asigurarea implementării condiționalităților Planului de Acțiuni privind liberalizarea regimului de vize oferit Republicii Moldova la 24 ianuarie 2011, în cadrul Dialogului RM-UE privind liberalizarea regimului de vize (lansat la 15 iunie 2010).

În vederea implementării condiționalităților Planului respectiv, a fost creat Grupul de lucru privind coordonarea procesului de liberalizare a regimului de vize cu Uniunea Europeană și aprobat Programul Național de implementare a Planului de Acțiuni privind liberalizarea regimului de vize (martie 2011) și Măsurile Adicionale ale Programului Național de implementare a Planului de Acțiuni privind liberalizarea regimului de vize (februarie 2012).

Dialogul RM-UE privind liberalizarea regimului de vize a fost structurat conform celor 4 blocuri în două etape: prima - vizează consolidarea cadrului juridic, iar a doua - implementarea activităților formulate în Plan. Către finele primului an în spațiul Schengen au călătorit 241 415 cetățeni moldoveni, deținători de pașapoarte biometrice, către finele celui de-al doilea an – 577 058, iar către finele anului trei – 982 764. În același timp, potrivit Agenției Europene pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă (Frontex), s-au înregistrat doar aproximativ 0,3% de refuzuri de intrare și 0,5% de cazuri de ședere ilegală. Astfel, cetățenii moldoveni au avut și continue să aibă o atitudine responsabilă față de această libertate. Posibilitatea de a călători fără vize este deschisă pentru toți 1 824 806 deținători de pașapoarte biometrice, inclusiv pentru cei din regiunea transnistreană (125 106) [8].

Odată cu semnarea Acordului de Asociere, a fost semnat și Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Acordul introduce un regim de comerț preferențial între Uniunea

Europeană și fiecare stat semnatar în parte, numit convențional Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) [9]. Această colaborare este bazată pe condiții mutual avantajoase, acordând fiecărei din aceste părți acces liber pe piață partenerului. Acordul de Liber Schimb urmărește eliminarea taxelor vamale de import și export în comerțul cu produse între aceste părți, asigurând cadrul normativ necesar pentru modernizarea relațiilor comerciale și dezvoltarea economică. ZLSAC presupune liberalizarea graduală (până la 10 ani din momentul semnării) a comerțului cu bunuri și servicii, libera circulație a forței de muncă, reducerea barierelor tehnice și netarifare, precum și abolirea restricțiilor cantitative. Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a fost semnat la 27 iunie 2014 de către Uniunea Europeană cu Republica Moldova, Georgia și Ucraina. Pentru Republica Moldova și Georgia prevederile acordului au început a fi aplicate progresiv, începând cu 1 septembrie 2014, pentru Ucraina s-a decis păstrarea regimului de comerț privilegiat până la 31 decembrie 2015 iar ulterior, începând cu ianuarie 2016 să fi aplicate prevederile ZLSAC [10]. Evoluția relațiilor Uniunii Europene cu statele incluse în Parteneriatul Estic este influențată de unșir de factori politici, economici, culturali, dar și de impactul presiunilor făcute de statele considerate mari puteri.

În contextul analizei relațiilor statelor membre a PaE cu UE, merită atenție lucrările Summit-ului Parteneriatului Estic din 2015, de la Riga. Această întrunire a fost programată la o scurtă perioadă după anexarea peninsulei Crimeea de către Federația Rusă. Evenimentele care au avut loc în Estul Europei au pus sub semnul întrebării securitatea Ucrainei și implicit a întregii regiuni. În cadrul întrunirii de la Riga, o atenție sporită a fost acordată *soluționării conflictelor*, în special soluționării, pe cale pașnică, a crizei din Ucraina, care a condus la o destabilizare a mediului de securitate din regiune. Această problemă a ocupat un loc prioritar pe ordinea de zi a Summit-ului [11], fiind astfel semnat *Memorandumul de înțelegere pentru asistență financiară în valoare de 1,8 miliarde Euro*. Asistența Financiară reprezintă un instrument de răspuns la criză pe care Uniunea Europeană îl poate folosi în vederea sprijinirii țărilor partenere ale Uniunii Europene care au trecut printr-o criză. Memorandumul semnat între Ucraina și UE are la bază un program de politici care vizează reformarea societății ucrainene. Programul de politici este constituit sub forma a 6 domenii care vizează dezvoltarea economică și structurală. Cele 6 domenii sunt următoarele: managementul finanțelor publice; guvernare și transparență; mediul de afaceri; sectorul energetic; siguranța socială și sectorul financiar. Ca urmare a dezvoltării acestor domenii cheie, Ucraina poate să îndeplinească, pe termen mediu, prioritățile care se regăsesc și pe care și le-a asumat ca urmare a constituirii agendei Acordului de Asocieră. De asemenea, în cadrul Summit-ului de la Riga au fost identificate mai multe obiective care au vizat dezvoltarea Parteneriatului Estic.

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse în cadrul Summit-ului de la Riga, relațiile de cooperare dintre statele membre ale Parteneriatului Estic au avut la bază patru domenii importante. În primul rând, s-a pus accent pe dezvoltarea economică și pe maximizarea oportunităților de piață. În al doilea rând, la nivel guvernamental, s-a stabilit consolidarea instituțiilor și îmbunătățirea guvernancei. În al treilea rând, un rol important îl ocupă stabilirea unor relații bune între state și, astfel, cel de-al treilea domeniu important constă în consolidarea interconexiunilor, în special în domeniul transportului și energiei. Și nu în ultimul rând, consolidarea nivelului societal prin stabilirea unor contacte interumane cât mai consolidate. Cu toate acestea, statele membre ale Parteneriatului Estic nu au reușit să promoveze în vecinătatea estică regimuri democratice, stabile și prospere. În regiune există în continuare instituții de stat foarte slab dezvoltate și ineficiente, iar anexarea peninsulei Crimeea de către Federația Rusă a îngreunat și mai mult situația. Procesul de integrare economică și politică al celor șase state din Europa de Est și Caucazul de Sud a fost gestionat de Comisia Europeană și de Serviciul European de Acțiune Externă. În prezent, Uniunea Europeană a devenit unul dintre cel mai important partener economic al acestor state.

În cadrul Summit-ului de la Riga, Republica Moldova a fost menționată ca fiind un *lider al Parteneriatului Estic*, întrucât a valorificat toate oportunitățile care i-au fost oferite prin intermediul acestui parteneriat. În acest sens, Republicii Moldova i-a fost acordat calificativul *povestea de succes*. Astfel, în 2014 a avut loc punerea în practică a uneia dintre cele mai importante priorități a Parteneriatului Estic, și anume liberalizarea regimului de vize pentru cetățenii moldoveni. Aceștia au posibilitatea de a călători în Spațiul Schengen în interes de serviciu, în calitate de turiști fără a fi nevoiți să obțină viza de trecere într-o altă țară. În 2016 au intrat în vigoare două documente importante *Acordul de Asociere și Zona de Comerț Liber Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA)*, prin intermediul cărora procesul de integrare economică va putea fi realizat cu succes, însă succesul este influențat de atitudinea elitei politice și de deschiderea acestora față de schimbare. Pentru Republica Moldova, cooperarea strânsă cu Uniunea Europeană a condus la o îmbunătățire a controlului la granițele statului și la aplicarea unor măsuri mai dure în ceea ce privește lupta împotriva corupției [12].

La cel de-al V-lea Summit al Parteneriatului Estic care a avut loc la Bruxelles, pe data de 24 noiembrie 2017, Republica Moldova a fost reprezentată de Premierul Pavel Filip [13]. Principalele obiective înaintate în cadrul Summitului s-au axat pe îmbunătățirea legislației antreprenoriale, a celei fiscale și a funcționării instituțiilor publice. De asemenea, în cadrul acestui Summit, a fost adoptată *Declarația Comună*, document prin intermediul căruia statele membre ale Parteneriatului Estic își asumă respectarea obligațiilor și a angajamentelor asumate în cadrul acestui parteneriat și care au fost reafirmate în cadrul Summit-ului [14].

Comisia Europeană a prezentat la 20 decembrie 2017 un raport Parlamentului European și Consiliului European despre funcționarea regimului liberalizat de vize în țările Parteneriatului Estic. Potrivit documentului, Comisia a constatat că Republica Moldova trebuie nu doar să continue implementarea reformelor, dar și să întreprindă anumite acțiuni imediate în acest sens, precum adoptarea unei legislații noi cu privire la combaterea spălării banilor. Dintre cele trei țări din Vecinătatea Europeană cu regim liberalizat de vize pentru spațiul Schengen, situația în Moldova este cea mai îngrijorătoare, prezentând un declin evident în ce privește aproape toate angajamentele importante. Refuzul intrărilor a crescut cu 71%, șederile ilegale în UE au crescut cu 89%, iar solicitările de azil de către cetățenii moldoveni aproape că s-au dublat față de 2015. În același timp, rata de acceptare a solicitărilor de azil a căzut de la 11% la 2%, se spune în raport. Totodată, de la ridicarea vizelor din aprilie 2014, peste 980 de mii de moldoveni au efectuat în total 2,7 milioane de călătorii spre UE. Tendința ascendentă de refuzuri de a intra în zona Schengen, care a fost prezentă de-al lungul întregii perioade, s-a intensificat în prima jumătate a lui 2017. Numărul de moldoveni cu ședere ilegală a crescut de la 2245 în 2015 la 7660 în 2016 și a crescut cu încă 40% în primele șase luni ale lui 2017. De asemenea, în raport se menționează despre amânări serioase și intervenții politice în domenii ca anticorupția și prevenirea spălării banilor, măsuri cerute de mecanismul de liberalizare a vizelor. Comisia Europeană atenționează că lipsa progresului în aceste domenii, pune sub semnul întrebării existența regimului liberalizat de vize cu UE [15]. Revenind, însă, la realizările autorităților guvernamentale, este important să fie menționat faptul că în domeniul societal, începând cu anul 2014 a fost adoptat pașaportul biometric, instrument prin intermediul căruia cetățenii Republicii Moldova pot călători în spațiul Schengen fără a avea nevoie de viză. În ceea ce privește mobilitatea de studiu și posibilitatea de a învăța în una din țările Uniunii Europene, studenții Republicii Moldova beneficiază de programul Erasmus+. În perioada 2015-2017, 900 de studenți moldoveni și profesori au plecat într-o mobilitate Erasmus+ [16].

Uniunea Europeană poate să revadă regimul fără vize pentru cetățenii moldoveni în caz de nerespectare a obligațiilor legate de lupta împotriva corupției și spălării banilor. Pentru prima dată după liberalizarea regimului de vize a fost inclusă o reamintire a acestor condiții în proiectul Parlamentului European privind implementarea Acordului de asociere a Republicii Moldova cu UE. O avertizare a posibilei suspendări a regimului fără vize pentru Moldova este din cauza neîndeplinirii obligațiilor, și anume unul dintre cele patru

„răspunsuri” ale parlamentarilor europeni cu referire la dezvoltarea situației democratice din Moldova. În același paragraf se menționează condițiile în care Acordul de Asociere al Republicii Moldova cu UE poate fi suspendat.

De asemenea, un punct din proiectul publicat pe site-ul Parlamentului European, se menționează că asistența macrofinanciară va fi deblocată numai după alegerile parlamentare ce vor avea loc în luna februarie 2019, cu condiția ca acestea să fie ținute în conformitate cu standardele la nivel internațional și să fie evaluate de organe internaționale specializate. Toate programele de sprijin pe care UE le oferă Republicii Moldova vor rămâne, de asemenea, blocate pînă la „progresele semnificative în domeniul standardelor democratice”. În același timp, Parlamentul European intenționează să continue să acorde sprijin financiar societății civile din Moldova, mass-mediei independente, sectorului privat și autorităților locale. În proiectul de raport, deputații europeni amintesc că aderarea la principiile democratice reprezintă baza acordului de asociere, iar încălcarea acestei obligații poate duce la suspendarea drepturilor pe care le implică acordul. Inclusiv drepturile cetățenilor Republicii Moldova asupra regimului fără vize cu UE. Parlamentul European intenționează să ia toate aceste măsuri ca răspuns la anularea rezultatelor alegerilor locale din Chișinău, lipsa justiției independente, a cazurilor motivate politic împotriva opoziției, a avocaților și a activiștilor pentru drepturile omului, presiunea asupra jurnaliștilor și monopolizarea mass-mediei. În ceea ce privește regimul fără vize pentru cetățenii moldoveni, în decembrie 2017, Comisia Europeană a elaborat un raport de monitorizare a modului în care țările cu regim fără vize cu UE își îndeplinesc obligațiile de liberalizare a vizelor. Potrivit documentului, Moldova a avut nevoie de măsuri urgente pentru a asigura o luptă durabilă împotriva corupției și a spălării banilor, pentru a continua să beneficieze de regimul fără vize cu Uniunea Europeană. Ulterior, Ministerul Apacerilor Externe a menționat că Moldova își îndeplinește în totalitate obligațiile, însă autoritățile moldovenești sunt dispuse să asculte recomandările [17].

Relațiile moldo-europene din perioada post Vilnius 2013 reprezintă o perioadă marcată de așteptări, transformări, succese, dar și presiuni, dezamăgiri, blocaje. Acordul de Asociere și cel de Liber Schimb au adus o calitate superioară în relațiile de cooperare. Aceasta a dat și posibilitatea de a atinge scopul și obiectivele relațiilor moldo-europene în asocierea politică și integrarea economică.

În acești ani de implementare a Acordului de Asociere constatăm o creștere în cooperarea comercial-economică. Astfel, 70% din exporturile din Republicii Moldova ajung pe piața europeană unde produsele moldovenești și-au găsit mulți consumatori. Au crescut exporturile și investițiile UE în Republica Moldova în sectorul agro-alimentar care de fapt este cel mai mare beneficiar. Astfel, Acordul de Liber Schimb a adus bugetului Republicii Moldova 7 miliarde lei. De asemenea, pe parcursul acestei perioade au fost create mai mult de 15 mii de locuri de muncă, fiind susținute peste 5000 de firme. În același timp, Republica Moldova a primit suport pentru întărirea structurilor de stat și a instituțiilor care se ocupă de certificare, de business. Aceasta înseamnă că standardele din Republica Moldova se vor racorda la cele din UE[18].

UE are noi acorduri bilaterale politice și economice, care ghidează relațiile și cooperarea cu majoritatea țărilor Parteneri din Est și aduc beneficii tangibile cetățenilor din întreaga regiune.

Mai multe oportunități de comerț și investiții între Statele Membre ale UE și cele șase țări Parteneri din Est: Mai multe investiții: Numărul companiilor din țările DCFTA care exportă în UE a crescut semnificativ din 2015: în Georgia cu 35%, Moldova cu 40% și Ucraina cu 26%. Mai mult comerț: Cele șase țări Parteneri din Est împreună reprezintă acum cel de-al 10-lea partener comercial al UE. Volumul comerțului a crescut, de asemenea: cu 12% pentru Armenia, 28% pentru Azerbaidjan, 16% pentru Belarus.

Economii mai diversificate și mai vibrante în întreaga regiune, care atrag investiții și creează locuri de muncă. UE a oferit IMM-urilor peste 125.000 de împrumuturi, mai mult de 50% din acestea fiind în moneda locală, pentru a sprijini creșterea în regiune. Legături de transport și infrastructură mai bune în urma extinderii rețelei TEN-T a UE, care

prevede 4800 km de drumuri și căi ferate noi și reabilitate până în 2030. Acest lucru va deschide noi oportunități pentru dezvoltare economică și schimburi între UE și Țările Partenerie, precum și printre Țările Partenerie în sine.. A fost instituit un regim liber de vize între UE și Georgia, Ucraina și Moldova. UE are acorduri de readmisie și de facilitare a acordării vizelor în vigoare cu Armenia, Azerbaidjan și a finalizat negocierile cu Belarus. Acestea sunt esențiale în promovarea circulației atât a cetățenilor UE cât și a celor din țările partenere întrun mediu sigur și bine gestionat. Mai multă reziliență și eficiență energetică prin reducerea consumului de energie și a emisiilor de gaze cu efect de seră, și prin creșterea ponderii energiei regenerabile: Datorită sprijinului acordat de UE, aproape 100.000 de familii șiar putea reduce facturile pentru energie și îmbunătăți condițiile sale de viață. Convenția Primarilor – inițiativa marca comercială a UE pentru acțiuni locale în domeniul energiei și al climei – a devenit o rețea de 400 primării, care acoperă aproximativ 40% din populația celor 6 țări partenere, în timp ce peste 10% din întreaga populație a beneficiat de îmbunătățiri ale infrastructurii municipale datorită Fondului E5P. Sprijin pentru tineri, în special în ceea ce privește dezvoltarea abilităților lor și stimularea capacității lor de inserție profesională, inclusiv prin accesul mai mare la programele UE: Peste 80.000 schimburi de tineret până în 2020, inclusiv prin programul Erasmus+. Școala Europeană lansată la Tbilisi oferă educație de înaltă calitate viitorilor lideri. Servicii publice mai accesibile și orientate spre servicii pentru cetățeni din întreaga regiune cu noi centre de servicii ghișee unice și/sau servicii de e-guvernare în cele șase țări. 8 Acces mai ușor la o rețea de internet în bandă largă de mare capacitate pentru 2 milioane de oameni de știință, academicieni și studenți la peste 700 de Instituții de Cercetare și Educație din cele 6 țări Partenerie din Est. O conștientizare mai bună a UE în rândul cetățenilor din țările partenere din est, precum și a Parteneriatului Estic în rândul cetățenilor UE [19].

Analizând dinamica relațiilor statelor membre a PaE cu UE, putem menționa că deși în ultimii șapte ani acestea au avut un caracter sinusoidal, totuși cele mai mari realizări au fost semnarea Acordului de Asociere și a Acordului privind liberalizarea regimului de vize. De asemenea, Uniunea Europeană rămâne a fi unul dintre principalii parteneri economici ale atatorilor membre a PaE.

BIBLIOGRAFIE:

1. Top 10 Realizări ale Parteneriatului Estic în ultimii 10 Ani.
https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2019-05/Factsheet_EAP_10Years_2019_RO_0.pdf
2. Percinschi N., Riciu Gh. Retrospective asupra Parteneriatului Estic.
<http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/163/1/Retrospective%20asupra%20parteneriatului%20estic.pdf>
3. Alexe D., Ceapai A. Estic: de ce s-a erodat entuziasmul UE.
<https://moldova.europalibera.org/a/parteneriatul-estic-de-ce-s-a-erodat-entuziasmul-ue/29717428.html>
4. Moldova și Parteneriatul Estic. Evoluții și perspective. <http://www.esga.ro/moldova-si-parteneriatul-estic/>
5. Vector europea. Conferința internațională științifico-practică „Abordări europene în cercetare și inovare” 9-12 octombrie 2014 <https://usem.md/md/news/15>
6. Creangă I., Bostan O. Beneficiile Acordului de Asociere UE=RM http://www.viitorul.org/files/library/4946294_md_ghid_ue_final_.pdf
7. Acord de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a energiei atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. <https://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>
8. Dialogul RM-UE privind liberalizarea regimului de vize.
<https://www.mfa.gov.md/ro/content/dialogul-rm-ue-privind-liberalizarea-regimului-de-vize>
9. Tornea I. Acordul de Liber Schimb aprofundat și cuprinzător dintre RM și UE http://www.viitorul.org/files/library/4516294_md_acordul_de_lib.pdf

10. Zona de Comerț Liber Cuprinzător și aprofundat RM-UE (ZLSAC).
<https://mei.gov.md/ro/content/zona-de-comert-liber-cuprinzator-si-aprofundat-rm-ue-zlsac>
11. Summitul Parteneriatului estic, Riga, 21-22 mai 2015.
<https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2015/05/21-22/>
12. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător <http://mei.gov.md/ro/dcfta>
13. Summitul Parteneriatului estic, 24 noiembrie 2017.
<https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2017/11/24/>
14. Republica Moldova și Parteneriatul Estic. Evoluții și perspective.
<http://www.esga.ro/moldova-si-partneriatul-estic/>
15. Moldova la un pas să piardă regimul liber de vize cu UE?
<http://a-tv.md/index.php?newsid=39618>
16. Republica Moldova și Parteneriatul Estic. Evoluții și perspective <http://www.esga.ro/moldova-si-partneriatul-estic/>
17. Parlamentul European preîntâmpină! Moldova riscă să piardă regimul liber de vize.
<https://noi.md/societate/parlamentul-european-avertizeaza-moldova-risca-sa-piarda-regimul-liber-de-vize-cu-ue>
18. UE și Republica Moldova la cinci ani de asociere - o relație seismică în centrul Europei. <https://www.dw.com/ro/ue-%C8%99i-republica-moldova-la-cinci-ani-de-asociere-o-rela%C8%9Bie-seismic%C4%83-%C3%AEn-centrul-europei/a-49865425>
19. Top 10 Realizări ale Parteneriatului Estic în ultimii 10 Ani.
https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2019-05/Factsheet_EAP_10Years_2019_RO_0.pdf